

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA DAVLAT BOSHQARUVI SIFATINI TAHLIL QILISH VA UNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI

Dotsent Shakarov Allayor Baratovich

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Shaymanov Javlonbek Baxtiyorovich,

Irisov Akramjon Avazovich

Navoiy innovatsiyalar universiteti

javlonbekshym@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14784555>

Annotatsiya. Ushbu maqola O'zbekiston Respublikasida davlat boshqaruvining sifatini tahlil qilish va uning iqtisodiy o'sishga ta'sirini o'rganadi. Mustaqillik yillarida amalga oshirilgan islohotlar, iqtisodiy tizimning o'zgarishi, nodavlat sektorining rivojlanishi, xorijiy investitsiyalarning o'sishi va mamlakatning barqaror iqtisodiy o'sishi kabi masalalar yoritilgan. Maqolada O'zbekistonning iqtisodiy siyosati, uning yutuqlari va kelajakdagi istiqbollari haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: davlat boshqaruvi, iqtisodiy o'sish, islohotlar, nodavlat sektor, xorijiy investitsiyalar, barqaror rivojlanish.

АНАЛИЗ КАЧЕСТВА ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ

Аннотация. Данная статья анализирует качество государственного управления в Республике Узбекистан и его влияние на экономический рост. Рассмотрены реформы, проведенные за годы независимости, изменения экономической системы, развитие негосударственного сектора, рост иностранных инвестиций и устойчивый экономический рост страны. В статье представлена информация об экономической политике Узбекистана, ее достижениях и перспективах на будущее.

Ключевые слова: государственное управление, экономический рост, реформы, негосударственный сектор, иностранные инвестиции, устойчивое развитие.

ANALYSIS OF THE QUALITY OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN AND ITS IMPACT ON ECONOMIC GROWTH

Abstract. This article analyzes the quality of public administration in the Republic of Uzbekistan and its impact on economic growth. It covers the reforms implemented during the years of independence, changes in the economic system, the development of the non-state sector, the growth of foreign investments, and the country's sustainable economic growth. The article provides information on Uzbekistan's economic policy, its achievements, and future prospects.

Keywords: public administration, economic growth, reforms, non-state sector, foreign investments, sustainable development.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi mustaqillik yillari davomida davlat institutlarini shakllantirishda muhim yutuqlarga erishdi. Davlat hokimiyati organlari jamiyatimiz rivojlanishiga katta hissa qo'shmoqda. Davlat tomonidan olib borilgan tizimli, izchil va samarali siyosat natijasida mamlakatda tinchlik, osoyishtalik va barqaror hayot kechirish muhitini saqlab qolish ta'minlandi.

Mustaqillikka erishilgach, islohotlarning birinchi bosqichi yakunlariga ko'ra, tadbirkorlar sinfini shakllantirish, raqobat muhitini yaratish, bozor infratuzilmasini rivojlantirish va bozor munosabatlari poydevorini barpo etish uchun zarur bo'lgan normativ-huquqiy asos shakllantirildi.

Ushbu bosqichda mamlakat iqtisodiyotiga ma'muriy-buyruqbozlik tizimining ta'sirini bartaraf etish bilan birga, yangi mulkchilik munosabatlari vujudga keldi, mulkdor-tadbirkorlar sinfi shakllanib, izchil rivojlana boshladi.

Davlat tomonidan har tomonlama qo'llab-quvvatlangan holda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning jadal rivojlanishi xususiylashtirish va demonopolizatsiya jarayonlari bilan hamohang kechdi. Shunday qilib, 1994 yil oxiriga kelib, 54 mingta korxona o'z boshqaruv shaklini o'zgartirdi, shundan 34% xususiy, 48% aksiyadorlik, 16% jamoaviy va 1% ijaraga asoslangan korxonalarga aylandi.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Ushbu tadqiqot O'zbekiston Respublikasida davlat boshqaruvi sifatini va uning iqtisodiy o'sishga ta'sirini tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqot metodologiyasini shakllantirishda normativ-huquqiy hujjatlar, iqtisodiy nazariyalar, xalqaro tajriba va amaliy statistik ma'lumotlarga asoslanildi.

Taqdim etilgan statistik ma'lumotlarni o'rganish – O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi (www.stat.uz) va Iqtisodiyot va moliya vazirligi (www.mineconomy.uz) tomonidan taqdim etilgan rasmiy statistik ma'lumotlar asosida davlat boshqaruvi sifati va iqtisodiy ko'rsatkichlarning dinamikasi tahlil qilindi.

Tadqiqot doirasida davlat boshqaruvi sifati va uning iqtisodiy o'sishga ta'siri bo'yicha turli ilmiy manbalar tahlil qilindi:

- Normativ-huquqiy manbalar: O'zbekiston Respublikasining budget tizimi haqidagi qonuni, Prezident Farmonlari va boshqa normativ-huquqiy hujjatlar (www.lex.uz, www.norma.uz).
- Statistik ma'lumotlar: Davlat statistika qo'mitasi (www.stat.uz) va Iqtisodiyot va moliya vazirligi (www.mineconomy.uz) ma'lumotlari asosida davlat boshqaruvi va iqtisodiy rivojlanish ko'rsatkichlari tahlil qilindi.

NATIJAR VA MUHOKAMA

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning jadal rivojlanishi davlat tomonidan har tomonlama qo'llab-quvvatlanishi natijasida xususiylashtirish va demonopolizatsiya jarayonlari bilan birga kechdi.

Shunday qilib, 1994-yil oxiriga kelib 54 000 ta korxona xo'jalik yuritish shaklini o'zgartirdi, ulardan 34% xususiy, 48% aksiyadorlik, 16% jamoaviy, 1% ijaraga asoslangan korxonaga aylandi.

Mamlakat iqtisodiyotida nodavlat sektor ulushining oshishi natijasida 1995-yilda sanoat mahsulotlarining 44%, qishloq xo'jaligi mahsulotlarining 97% nodavlat sektor korxonalari va xo'jaliklarida ishlab chiqarildi, savdo sohasida esa nodavlat sektor ulushi qariyb 82% ni tashkil etdi.¹

O'zbekistonda islohotlarning navbatdagi – ikkinchi bosqichi moliyaviy sektorni mustahkamlash va barqarorlashtirishga qaratilgan edi.

Natijada iqtisodiyot tuzilmasida yangi tarmoqlar va sektorlar paydo bo'ldi.

Real iqtisodiyot sektoriga jalb qilingan xorijiy investitsiyalar hajmi 10 milliard AQSh dollaridan oshdi, shundan faqat 1996-yilda 3,6 milliard dollardan ortig'i o'zlashtirildi.

Natijada mamlakat o'zining yoqilg'i-energetika va don mustaqilligini ta'minladi hamda sanoatini mustahkamladi.

Davlat barqarorlikdan uzoq muddatli iqtisodiy o'sishga o'tish uchun zarur sharoitlarni yaratishga muvaffaq bo'ldi.

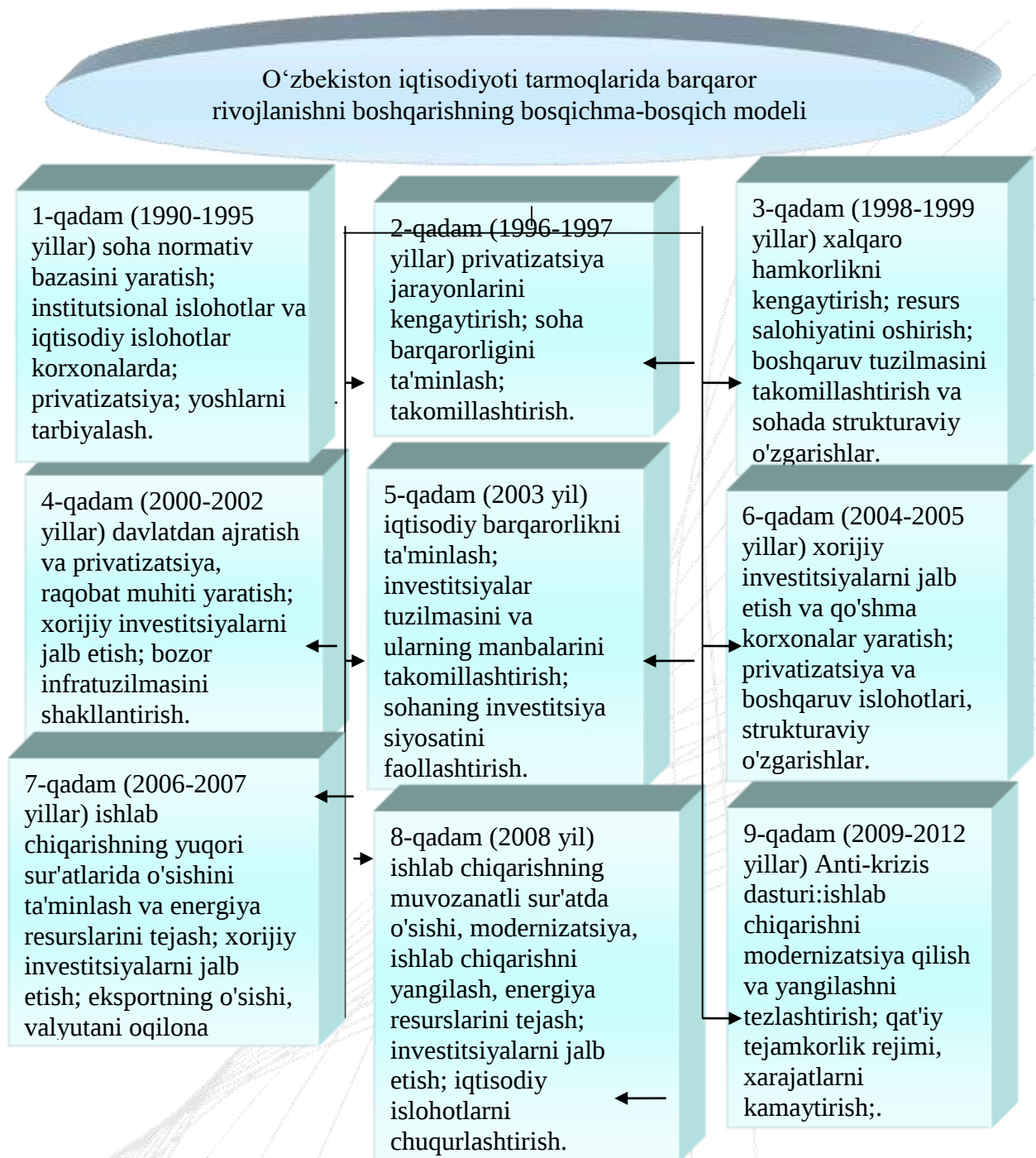
Barqaror iqtisodiy o'sishga o'tish – islohotlarning uchinchi bosqichi bo'lib, 1998-yildan 2000-yilgacha bo'lgan davrni qamrab oladi.

Ushbu bosqichda zamonaviy iqtisodiyotning asosi yaratildi, makroiqtisodiy barqarorlikka erishildi, yangi institutlar va boshqaruv organlarini shakllantirish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirildi.

Moliya, soliq va kredit-pul tizimlari tubdan o'zgartirildi.

Faqatgina 1998-yil davomida YAIM hajmi 4,4% ga, sanoat ishlab chiqarishi 5,8% ga, qishloq xo'jaligi esa 4% ga o'sdi.

¹ Юлдашев Ш.Г., Зокирова Н.К., Ходжаева М.Я. Узбекская модель – как фактор развития национальной экономики / Под общей ред. Доктора экономических наук, профессора К.Х. Абдурахманова: Монография. – Т.: Ташкентский филиал РЭУ им. Г.В. Плеханова, 2016. – С. 22-39.



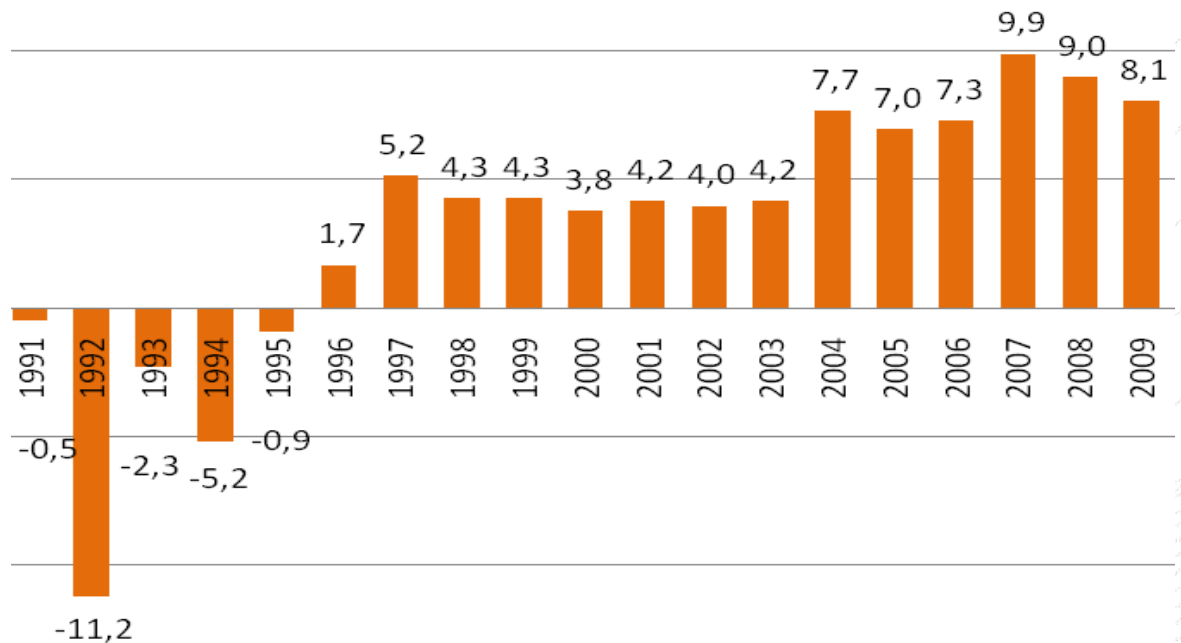
1-Rasm. O'zbekistonning barqaror o'sishini boshqarishning evristik modeli.

Qadam-baqadam iteratsion jarayon.²

2000-yildan boshlab iqtisodiy o'sishning hal qiluvchi omiliga chuqur tarkibiy o'zgarishlar aylandi. Sanoat mahsulotining asosiy o'sishi yangi tashkil etilgan korxonalar tomonidan ta'minlandi.

² составлено автором данной работы на основе статьи С.Чепеля - Экономический рост Узбекистана за годы независимости: факторы, проблемы и перспективы. - <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1064955720//>
Опубликован:01:02 01.10.2003

Yangi ishlab chiqarish tarmoqlarini rivojlantirishga jami investitsiyalarning 56% dan ortig'i yo'naltirildi. Vaziyat tahlilidan kelib chiqib, O'zbekiston rahbariyati ushbu bosqichni tizimli liberallashtirish yo'nalishidagi islohotlarni yanada chuqurlashtirish deb belgiladi.



2-Rasm. O'zbekiston Respublikasi YaIM o'sish dinamikasi 2000-2009 yillar.³

Natijada ba'zi maqsadlarga erishildi – ayniqsa, iqtisodiy o'sish, makroiqtisodiy barqarorlik, iqtisodiyot va eksportni diversifikatsiya qilish. Ammo bu yondashuv, asosan, vaqtincha xarakterga ega edi, ya'ni iqtisodiyotni ortiqcha raqobatdan himoya qilish uchun, uning quvvatlari yanada raqobatbardosh bo'lmaguncha, va bir paytda iqtisodiyot asta-sekin ochilishi kerak edi. Biz 2008-2009 yillardagi global inqirozdan o'zimizni himoya qildik, ammo O'zbekiston Rossiyaning iqtisodiy inqirozi sababli yuzaga kelgan mintaqaviy inqirozni yengish uchun cheklangan vositalarga ega bo'ldi.

Biroq, hech narsa joyida turmaydi. Yangi siyosiy-iqtisodiy sharoitlar jamiyat hayotini tashkil etishda zamonaviy yondashuvlarni ishlab chiqishni, bizning qo'limizdagi resurslarni yanada samarali foydalanishni talab qiladi. Bunday islohotlarning asosiy maqsadi har bir shaxsning manfaatlarini, huquq va erkinliklarini himoya qilish uchun shart-sharoitlarni yaratishdir.

Yangi prezident saylanganidan so'ng, mamlakat Konstitutsiyasining 24-yilligiga bag'ishlangan tantanali yig'ilishda, Mirziyoyev rasmiylarni aholi bilan muloqotning yo'qligi uchun tanqid qildi. Aynan shu muammoni hal qilishdan boshlandi, u yangi lavozimdagi faoliyatini shu masala bilan boshladi.

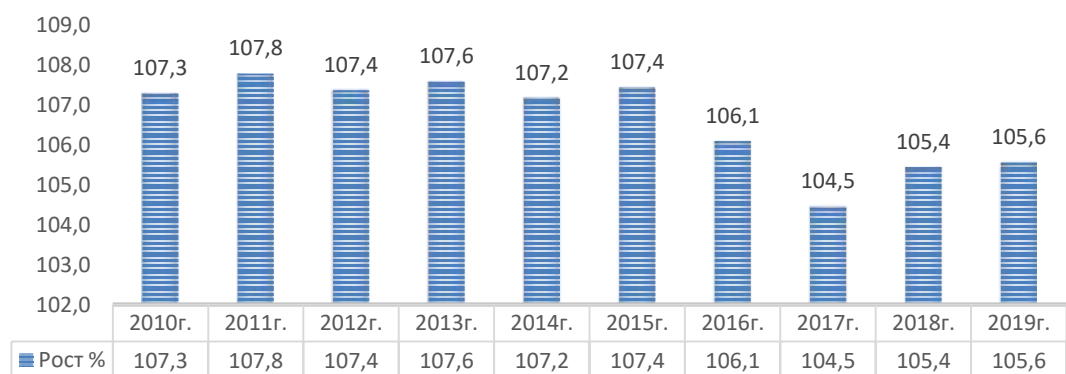
³ составлено автором на основе данных сайта Государственный комитет Республики Узбекистан по статистике- <http://www.stat.uz/ru/141-otkrytye-dannye/989-valovoj-vnutrennij-produkt>

Yangi prezident dasturi uchta asosiy blokda islohotlarni ko'zda tutadi. Fuqarolik jamiyatini rivojlantirish sohasida – "Kuchli davlatdan – kuchli fuqarolik jamiyatiga" kontseptsiyasini amalga oshirish: "Mahalliy davlat hokimiyati organlari to'g'risida"gi qonunni qabul qilish, bu qonun markazdan hududlarga vakolatlarni o'tkazishni va mahalla institutining fuqarolik jamiyatining zaruriy elementi sifatidagi rolini yanada mustahkamlashni nazarda tutadi.

Iqtisodiy islohotlar sohasida – valyuta bozorini liberallashtirish, 2030 yilga kelib yaIM hajmini ikki barobarga oshirish, iqtisodiyotda sanoatning ulushini 40 foizga yetkazish.⁴ Ushbu maqsadlarga erishish uchun kimyo sanoatini, rangli va noyob metallarni qayta ishlash, uglevodorod xomashyosi, to'qimachilik, charm va poyabzal, farmatsevtika sanoati, meva-sabzavot mahsulotlarini qayta ishlash va qurilish materiallari ishlab chiqarishni rivojlantirishga qaratilgan 8 ta maxsus dastur qabul qilindi va amalga oshirilmoqda.

Uchinchi blok – ijtimoiy, unga turar-joy va ijtimoiy infratuzilma qurilishi, shuningdek, diniy tolaransizlikni va millatlararo kelishuvni saqlash bo'yicha chora-tadbirlar kiradi. O'zbekiston prezidenti Shavkat Mirziyoyev o'zining birinchi prezidentlik yilini "Xalq bilan muloqot va inson manfaatlari yili" deb e'lon qildi. Davlat siyosatining kelgusidagi ustuvor yo'nalishlari sifatida u davlat organlari va fuqarolar o'rtasidagi munosabatlarga fundamental yondashuvni qayta ko'rib chiqishni ta'kidlagan. O'zbekiston prezidentining eng katta yangiliklaridan biri – barcha fuqarolar o'z muammolari va takliflari bilan murojaat qilishlari mumkin bo'lgan virtual qabulxonaning ishga tushirilishi. Bunday institutni yaratish O'zbekistonda haqiqiy inqilob va yutug' bo'ldi. Bir yil davomida O'zbekiston prezidenti virtual qabulxonasiga 1 353 967 ta murojaat keldi. Bu xalqning davlat rahbariga va yangi institutsiyaga bo'lgan ishonchini ko'rsatadi. Virtual qabulxona aholining muammolarini hal qilishga qodir bo'lgan mexanizmga aylandi.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI YAIM O'SISH DINAMIKASI 2010-2019 YILLAR DAVOMIDA, %



⁴ Послание Президента Республики Узбекистон Шавката Мирзиёева Олий Мажлису. 28 декабря 2018 год <https://president.uz/uz/lists/view/2228>

3-Rasm. O'zbekiston Respublikasining 2010-2019 yillardagi YaIM o'sish dinamikasi⁵

Hozirgi kunda ushbu strategiyani amalga oshirish doirasida 15 ta qonun va 700 dan ortiq boshqa normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilindi, ular davlat va jamoat hayotining barcha sohalarini rivojlantirishga qaratilgan.

Xususan, davlat va jamoat qurilishi tizimini zamonaviy talablar va ustuvorliklarni inobatga olgan holda takomillashtirish sohasida 16 ta vazirlik va idoralar tuzilmalari, vazifalari va funksiyalari qayta ko'rib chiqildi, shuningdek, davlat va xo'jalik boshqaruvi tizimida 20 ta organ isloh qilindi.

Sud-huquq tizimi tubdan qayta ko'rib chiqildi. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudini va ma'muriy sudlarni tashkil etish uchun yagona oliy sud hokimiyati organi yaratildi. Ichki ishlar organlari tizimi isloh qilindi, ularning asosiy faoliyati fuqarolarning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini ta'minlashga — «Xalq manfaatlariga xizmat qilish»ga yo'naltirilgan.

XULOSA

Maqolada yoritilgan masalalar asosida, O'zbekiston Respublikasidagi davlat boshqaruvining sifatini tahlil qilish va uning iqtisodiy o'sishga ta'sirini o'rganish, mamlakatning rivojlanishidagi muhim omillarni ko'rsatdi. Mustaqillik yillarida amalga oshirilgan islohotlar va davlat boshqaruvining yaxshilanishi iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim rol o'ynadi.

O'zbekistonda iqtisodiy tizimning modernizatsiyasi, nodavlat sektorining rivojlanishi va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish orqali barqaror iqtisodiy o'sish ta'minlandi.

Bundan tashqari, O'zbekistonning iqtisodiy siyosati va amalga oshirilgan islohotlar mamlakatni yanada kuchliroq va raqobatbardosh iqtisodiy tizimga aylantirishga qaratilgan. Davlat boshqaruvining sifatini oshirish orqali samarali va barqaror iqtisodiy o'sish, shu jumladan ijtimoiy rivojlanish, ta'lim, sog'liqni saqlash va infratuzilma sohalarida ham sezilarli yutuqlarga erishildi.

Kelajakda davlat boshqaruvi tizimini yanada takomillashtirish, ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni saqlab qolish va investitsion jozibadorlikni oshirish orqali O'zbekistonning iqtisodiy o'sishini davom ettirish mumkin bo'ladi. Maqolada keltirilgan yutuqlar va istiqbollar mamlakatning iqtisodiy rivojlanishidagi asosiy yo'nalishlarni ko'rsatib beradi.

REFERENCES

1. Закон Республики Узбекистан. «О бюджетной системе» от 7 декабря 2013 года № ЗРУ-361. //www.lex.uz

⁵ составлено автором на основе данных сайта Государственный комитет Республики Узбекистан по статистике- <http://www.stat.uz/ru/141-otkrytye-dannye/989-valovoj-vnutrennij-produkt>

2. Указ Президента Республики Узбекистан «О стратегии действий по дальнейшему развитию Республики Узбекистан» от 7 февраля 2017 года №УП-4947//www.lex.uz
3. «История Кореи» (Новое прочтение) / Под ред. А.В. Торкунова. – М.: МГИМО (Университет), РОССПЭН, 2003.
4. Маркс К., Энгельс Ф. Полное собрание сочинений. 2-е изд., т. 23.
5. Europe 2020. Europe 's growth strategy. Luxemburg. Publications Office of the Europe an Union. 2013
6. Хотамов И.С. Трудовой потенциал как фактор устойчивого развития региона. Ташкентский государственный экономический университет, Узбекистан, г. Ташкент
Тип: статья в сборнике трудов конференции Язык: русский Год издания: 2018
Страницы: 664-666 <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=37128084>
7. Махмудов Н.М., Шакаров А.Б., Улашев Х.А., Шакаров Ж.А. Макроиктисодиёт: дарслик.-с Самарканд.: “STEP-SEL” МЧЖ нашриёти. 2024-344 бет.
8. Шакаров А.Б. Качество государственного управления как основа экономического роста Республики Узбекистан. /Монография/- Самарканд.: Издательство “СамЧТИ”, 2024.-122 с.
9. Шакаров А.Б. Аҳоли даромадлари ва харажатларини диверсификациялаш орқали турмуш фаровонлигини ошириш йўналишлари /Монография/- Самарканд.: “СамЧТИ” нашриёти. 2024.-128 бет.
10. Хотамов И.С. Инновационное развитие экономики узбекистана как фактор конкурентоспособности страны Санкт-Петербургский политехнический университет Петра Великого Тип: статья в сборнике трудов конференции Язык: русский Год издания: 2018 Страницы: 98-101
<https://www.elibrary.ru/item.asp?id=36678855>

Интернет сайты

11. www.stat.uz - Государственный комитет по статистике Республики Узбекистан
12. www.lex.uz- сайт законодательной базы Республики Узбекистан
13. www.norma.uz - Информационно-поисковые и экспертные системы все законодательство Узбекистана
14. www.mineconomy.uz – сайт Министерства Экономики Республики Узбекистан